

Sexuálne explicitný materiál ako možný terapeutický prostriedok

PhDr. Michal Chovanec, Ph.D.

Katedra kriminalistiky a forenzných vied, Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Pornografiu je ťažké definovať, čo potvrdzuje aj skutočnosť, že neexistuje jej exaktná definícia. Rovnaké je to aj s diferencovaním sexuálne explicitného materiálu a erotiky. V niektorých prípadoch môže existovať osobná, vzťahová a sociálna hodnota pre používanie sexuálne explicitných materiálov. V príspevku uvedieme výskumy uskutočnené vo svete, zaoberajúce sa pornografiou a jej vnímaním respondentmi/respondentkami. Nakoniec popisujeme špecifické použitie sexuálne explicitného materiálu vo vzdelávacích, klinických a medicínskych prostrediach.

Kľúčové slová: pornografia, terapia, výskumy

Sexual explicit material as a potential therapeutic tool

In spite of the fact, pornography is widespread in the whole world, it is still considered to be a symptom of personality and cultural deprivation that could lead to rape, aggressive behaviour against women, to their devaluation and dehumanization. Some findings claim pornography consumption can lead to the end of the relationship and marriage. In some cases, personal, relationship and social value can exist as a result of using sexual explicit materials. In the article, we introduce some of foreign researches of pornography and the user's perception of pornography. Finally, we describe some specific applications of sexual explicit materials in education, clinical and medical environment.

Key words: pornography, therapy, researches

Psychiatr. prax, 2020;21(3):105-109

Úvod

V rámci článku budeme synonymicky používať pojmy sexuálne explicitný materiál, pornografia či erotické video-materiály. Je to tak z dôvodu, že do dnešnej doby neexistuje komplexne ucelená definícia pornografie, a taktiež je to aj s erotickou diferenciáciou medzi pornografiou a erotikou (1).

Ako príklady náročnosti definovania pornografie a erotiky uvádzame niekoľko definícií od rôznych autorov. Rave (2) definuje pornografiu ako „zobrazenie sily a nerovnováhy medzi pohlaviami, kde je žena vyobrazená ako slabšia a menej pod kontrolou. Hlavným zámerom pornografie je sexuálne stimulovať muža“. Hranica medzi erotikou a pornografiou je často a zámerne rozmazaná. Erotika znamená vzájomnosť a vzájomné potešenie (2). Niektorí výskumníci definujú pornografiu jednoducho ako „materiál zamýšľaný a očakávaný na vytvorenie sexuálneho vzrušenia pre prijímateľa“ (3).

Vynaliezavosť je ľudstvu prirodzená, ženie ho k pokroku a technickému zdokonaľovaniu, a tak je to aj v dobe, v ktorej žijeme. Tento pokrok zasiahol aj distribúciu pornografie. Ako príklad

je možné historicky uviesť, že pred viac ako 20 rokmi sa videokazety s pornografickým obsahom pašovali spoza železnej opony v autách podobným spôsobom (v pneumatikách, blatníkoch...), ako je to dnes napríklad so psychoaktívnymi látkami. Globalizácia internetu priniesla v tejto oblasti veľký pokrok, nakoľko umožnila mužom a ženám konzumovať pornografiu doma v súkromí, relatívne zadarmo (účet za internet a elektriku), a to bez rozdielu jej obsahu, čiže často až beztriestne, (hoci vymedzenie zákonom je explicitne dané). Je dobré mať na pamäti, že internet je aktuálne stále najnovším prostriedkom prístupu k sexuálne explicitným materiálom v dlhej histórii pornografie. Aj keď sa to možno nezdá, prvé erotické zmienky je možné nájsť už v kresbách na stenách z dávnych čias, kde boli ľudia znázornení v rôznych sexuálnych aktivitách či polohách.

V starších článkoch z 90. rokov môžeme nájsť nasledovné delenie konzumentov/tiek sexuálne explicitných materiálov. Leiblum (4) uvádza, že 7 – 18 % sú konzumenti internetovej pornografie so zážitkom kompulzívneho alebo tiež „závislostného“ konzumovania porno-

grafie (viac k „závislosti“ od pornografie v Psychiatrii pre prax 3/2016). O nekom-pulzívnom, resp. rekreačnom konzumovaní pornografie informoval Cooper a kol. (5) a odhad takto konzumovaných sexuálne explicitných materiálov bol 83 – 92 %.

Veľmi častá otázka je dopad konzumu pornografie na vzťahy. Pri jej zodpovedaní existujú dva protichodné tábory. Jedným z viacerých pozitívnych je slovenský internetový reprezentatívny výskum a jeho zistenie, že podľa štatistických výsledkov sa nenašiel významný rozdiel medzi frekvenciou vyhľadávania pornografických video-materiálov a všeobecnou spokojnosťou vo vzťahu, teda frekvencia vyhľadávania erotických video-materiálov nemá žiadny vplyv na spokojnosť vo vzťahu (6). Kontradikčne k tomu sú zistenia zahraničných autorov Stack a kol. (7), ktorí naznačujú, že môže existovať korelácia medzi konzumáciou pornografie a šťastím v manželstve. Autori (7) zistili, že šťastné manželské páry až v 61 % uvádzajú menej pravdepodobné sledovanie internetovej pornografie v porovnaní s nešťastnými manželskými párami.

Výskum uskutočnený na vysokoškolských študentoch (8) bol zameraný na postoj študentov ku konzumu sexuálne explicitných materiálov. Z výsledkov vyplynulo, že 94 % študentov a 86 % študentiek uviedlo, že konzum pornografie je v poriadku („ok“). Podobne zameraný výskum, avšak s miernejšou mierou postojov, ukázal, že z opýtaných 66 % mužov a 48 % žien vnímalo konzum internetovej pornografie ako normálnu alebo trochu normálnu aktivitu (9). V inej štúdii (10) sa pýtali participantov/participantiek na ich emócie počas sledovania internetovej (on-line) pornografie. Až dve tretiny opýtaných neuvádzalo obavy z toho, že by mohli byť negatívne posudzovaní druhými, ak to o nich zistia. Približne 70 % odpovedalo, že nikdy nepociťovali anxiету, vinu či trápnosť, ak boli videní pri sledovaní on-line sexuálne explicitných materiálov (tamtiež).

V medzinárodnej štúdii zrealizovanej Hald a Malamuth (11) na reprezentatívnej vzorke 688 dánskych mužov a žien vo vekovom rozpätí 18–30 rokov odpovedali respondenti na otázky prostredníctvom introspekcie. Z ich výsledkov vyplýva, že muži aj ženy uvádzali malý až stredne pozitívny efekt, ak vôbec mali nejaký negatívny účinok spojený s konzumáciou pornografie. Autori poznamenávajú, že štúdia bola uskutočnená v liberálnom prostredí, kde je pornografia široko dostupná a postoje k nej nie sú negatívne.

Kanadská štúdia uskutočnená na 584 študentoch (202 študentov, 382 študentiek) vysokej školy sa zamerala na vzťah medzi sexuálnou úzkosťou a konzumovaním sexuálne explicitných materiálov. Z výsledkov vyplýva, že úroveň (intenzita) sexuálnej úzkosti u mužov aj žien bola v nepriamej korelácii s ich expozíciou sexuálne explicitnému materiálu (12). Na druhej strane, u oboch pohlaví sexuálne sebahodnotenie pozitívne korelovalo s uvádzaným počtom sexuálnych partnerov. Zo študentiek (84,4 % z celkového počtu študentiek zúčastnených na štúdii), ktoré boli vystavené sexuálne explicitnému materiálu ako napríklad časopis Playboy a iné najpredávanejšie

časopisy s erotickou tematikou, 65 % bolo presvedčených o tom, že ich to pozitívne ovplyvnilo v sexuálnom správaní. Získali napríklad nové inšpirácie na obohatenie doterajšieho sexuálneho života, čo im pomohlo cítiť sa viac sexy (zvýšenie sexappealu). Nielen z týchto zistení autori štúdie uzatvárajú, že existujú presvedčivé dôkazy naznačujúce, že vzťah medzi expozíciou sexuálne explicitnému materiálu a postojmi a správaním konzumentov (divákov/diváčok) môže byť omnoho komplikovanejší ako muž v role viktimizátora a ženy ako obeti (12).

Diamond (13) vo svojom článku dospel k záveru, že sexuálnu erotiku vníma nielen egodystónne, ale aj egosyntónne. Uvedené podľa neho platí pre obe pohlavia nielen v mestských komunitách, ale aj v konzervatívnych a vidieckych komunitách.

Pornografia ako edukačná pomôcka vo svete

Účelom edukácie by malo byť poskytnúť informácie o sexe, sexualite a pokúsiť sa o rozptýlenie a vyvrátenie bežných presvedčení a mýtov zakorenených v ľuďoch.

Brevster a Wylie (14) píšú o vývoji a používaní sexuálne explicitných materiálov (všetky používané sexuálne ilustrácie sú nakreslené) v rámci sexuálnej výchovy na stredných školách, univerzitách, zdravotníckych školách a klinikách v rámci Spojeného kráľovstva. Sexuálne explicitný materiál je v malej miere uplatňovaný u detí, ale vo vyššej frekvencii u dospelých a dospelých populácii. Na základe britskej Asociácie pre plánovanie rodiny (Family Planning Association - FPA) sú publikácie u detí vo veku 12 rokov a starších skúmané pocity k sexualite, obraze tela a vzťahoch; publikácia pre deti od 16 rokov a viac už skúma všetky aspekty sexuality a vzťahov. Tento školský vzdelávací program pokrýva široké rozpätie problematiky a tém vrátane anonymity, puberty, pôrodu, antikoncepcie, masturbácie, sexuálne prenosných ochorení (STDs), sexuálnej orientácie, sexuálnych postojov a správania. Pre mnohých je tento materiál jediným zdrojom podrobných, explicitných informácií o sexualite a o mužských a ženských telách.

V spojených štátoch amerických Asociácia unitárskych univerzít (UUA) spolu so spoločnosťou Spojené cirkvi Krista spravodlivosti a svedkov ministerstiev vytvorili a publikovali kurikulum pre deti, tínedžerov a mladých dospelých s názvom – Naše vlastné životy (our own lives - OWL). Každá veková skupina má samostatné učebné osnovy. Dĺžka a počet stretnutí sa zvyšujú podľa veku účastníkov. Takéto programy ponúkajú informácie vrátane explicitného materiálu vhodného pre konkrétny vek (napr. filmy zobrazujúce anatómiu a sexuálne správanie) na predmetoch od narodenia, deťoch, telách, v puberte, sexuálnej orientácii, sexuálnom zdraví a taktiež sa venujú problematike zodpovedného sexuálneho rozhodovania. Tento vzdelávací program sa snaží pripraviť deti a dospelých, aby boli informované, robili „zdravšie“ rozhodnutia skôr na základe komplexných ako nekomplexných (nedostatočných) informácií. Aj napriek tomu, že uvedený program je vytvorený religióznymi organizáciami, program neobsahuje žiadne religiózne referencie alebo doktríny. Pre mladých dospelých a dospelých by obsah vzdelávania zahŕňal ďalší, koncepcne pokročilejší materiál súvisiaci s porozumením rozdielov vo fantázii a vzrušenosti u mužov a žien (15).

Ďalším programom používaným v Spojených štátoch amerických bol program SAR - Sexual Attitude Restructuring (16) z konca 90. rokov 20. storočia. Tento program bol vyvinutý už v roku 1960 v San Franciscu na medzinárodnom sexuologickom fóre. V programe SAR sa prelína použitie sexuálne explicitných filmov, diskusia v malých skupinách a informačné prednášky. Uvedený koncept je navrhovaný ako prijateľný a spoľahlivý spôsob, ako pomôcť vzdelávacím, zdravotníckym a klinickým odborníkom prehodnotiť svoje vlastné postoje k rôznym aspektom sexuality, znížiť ich anxiету, napr. z komunikácie s pacientmi/pacientkami o sexualite a vedieť obratne narábať s témami, ktoré zahŕňajú oblasť ľudskej sexuality. Program SAR bol výskumne skúmaný Rosser a kol. (17) a z výsledkov vyplýva, že zo 7451 účastníkov/účastníčok, ktorí participovali na programe, 6705 verilo, že program je prospešný.

Dve percentá boli presvedčené o tom, že program je pre jednotlivca škodlivý (zhubný, zraňujúci), hoci 6 % verilo, že skúsenosť môže byť škodlivá pre iných (t. j. účinok na tretiu osobu/stranu). Až 93 % hodnotilo sexuálne explicitnú materiálovú zložku programu SAR ako užitočnú, 6 % neuviedlo žiadny jej účinok a 1 % ju ohodnotilo záporne.

Podľa Schoena (18), producenta sexuálne explicitných materiálov sexuálnej výchovy, by sexuálni pedagógovia mali zodpovedať za vytvorenie efektívnejších vzdelávacích nástrojov používaných v praxi.

Nepochybne lekári sú spravidla prvou líniou intervencie, keď pacienti/pacientky majú obavy, že problémy alebo potreby súvisia s ich sexuálnym fungovaním. Na druhej strane ešte aj dnes je príliš často sexuálne zdravie prehladované, dokonca až ignorované poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti. K tomu sa pridáva skutočnosť, že aj pacient/pacientka môže váhať opýtať sa lekára/lekárky informácie súvisiace so sexualitou. Tí často pociťujú úzkosť a nie sú pripravení poskytnúť presné informácie, resp. odpoveď na položenú otázku. Aj to je dôvod, pre ktorý si myslíme, že vznikali, vznikajú a budú vznikať vzdelávacie programy a modely sexuálneho zdravia používané vo výučbe nielen medikov vo svete, ale veríme, že postupne sa objavajú a nájdu si svoje miesto aj vo vzdelávacích organizáciách na Slovensku.

Výskum urobený na Univerzite v Pensylvánii na medikoch/medičkách odhalil, že medici/medičky, ktorí boli súčasťou programu SAR boli signifikantne vo väčšej intrapsychickej pohode pri konfrontácii so sexuálnymi otázkami a/alebo témami pri pacientoch/pacientkách v porovnaní s tými medikmi/medičkami, ktorí sa programu SAR nezúčastnili. Program SAR obsahuje sexuálne explicitné video-materiály ako vzájomnú masturbáciu partnerov, orálny a análly sex, vaginálnu súlož, homosexuálne interakcie (bozkávanie, análly sex), súlož a erotické hry ľudí vo vyššom veku a zdravotne znevýhodnených osôb (v krajinách napr. v Holandsku existujú sexuálne asistentky napr. pre zdravotne znevýhodnené osoby a iné diagnózy už 40 rokov, v ČR program sexuálnych

asistentiek funguje 4. rokom a pokračuje ďalej). Primárnym cieľom tréningových programov SAR bolo urobiť študentov/študentky viac tolerantných v širokom spektre k prirodzenej ľudskej sexuálnej odpovedi, prinútiť ich premýšľať nad kontroverznými sexuálnymi stimulmi, podnietiť študentov medicíny, aby prehnane nereagovali na sexuálne podnety a zvyšovali citlivosť a humanitárnu perspektívu (16).

Je nutné spomenúť, že sexuálny tréning nie je novým fenoménom v medicínskom vzdelávaní. Profesor a výskumník na Univerzite Johna Hopkinsa John Money bol autorom šesťmesačného audio-vizuálneho programu pre prvé ročníky na medicínu. Študenti/študentky boli exponovaní erotickým materiálom vo forme čítania, obrázkov a filmov. Veril, že takýto edukačný spôsob je potrebný a užitočný pre študentov/ky (18).

Dawson (19) uskutočnil výskum, ktorý nasledoval po projekte Pornografia ako pedagogika v roku 2016 v Anglicku a Írsku vo vekovom rozpätí 24 – 35 rokov. Cieľom projektu bolo preskúmať potenciál sexuálne explicitných materiálov ako pedagogického nástroja. Z výsledkov vyplynulo, že niekoľko participantov/participantiek uviedlo, že pociťovali určitú nepohodu súvisiacu so sledovaním pornografie. Avšak celkovo participant/participantky uvádzali pozitívnu a pre nich zmysluplnú skúsenosť. Napríklad veľa z nich bolo pozitívne prekvapených, ako veľa sa naučili o sexe a sexualite. Ďalej bolo zdôraznené, že rozhovory, ktoré nasledovali, pomohli niektorým účastníkom prekonať úzkosť pri rozprávaní o sexe a sexuálne explicitnom materiáli.

V našich (československých) podmienkach so sexoterapiou prišiel a praktikoval ju prof. Kratochvíl v Kroměříži, kde sa podrobilo sexuálnej terapii 185 dvojíc od 1973 do 1994. Úspešnosť bola ústavnou formou 81 % a sexuologickou ambulantnou formou 71 %. Katamnesticky (po 15 mesiacoch) viac ako 50 % (20).

K novším doplnkom patrí viac-menej autostimulačný tréning, imitačné učenie s pomocou špeciálnych filmov a skupinové formy konzultácií, uvádza Kratochvíl (20). Video-záznamy so se-

xuálnym obsahom sa stále viac využívajú ako prostriedok k učeniu napodobňovaním (napr. sexuálne inhibovanej dvojici je možné opakovane ukázať aktivitu, ku ktorej dostáva inštrukcie pomocou filmu a táto aktivita pre nich takto prestane byť neobvyklou). Film môže byť názornejším inštruktážnym prostriedkom ako iba verbálny výklad so statickým náčrtom obrázkov. Môže tlmočiť kladné emócie, ktoré príslušná sexuálna aktivita vyvoláva, a tak prostredníctvom princípu zástupného podmieňovania takúto pozitívnu reakciu posilňovať (21).

Kratochvíl (20) uvádza, že sa na to nepoužívajú bežné pornografické filmy, ale filmy, ktoré boli špeciálne vyrobené pre liečebné účely. Napr. Journal of sex and marital therapy sa venuje recenzovaniu takýchto filmov.

Použitie pri spinálnych úrazoch

Body imidž je dôležitou otázkou pre mužov a ženy s poranením miechy, pretože subjektívne prežívané pocity môžu ovplyvniť ich túžbu zapojiť sa do sexuálnych aktivít. Je prirodzené, že pri poraneniach miechy je potrebný čas na prijatie nejakým spôsobom poškodeného tela a potrebujú sa naučiť (18):

- stále sú potrební
- majú príležitosť stretávať sa s ľuďmi
- sú sexuálnymi bytosťami
- majú sexuálne túžby
- sú schopní dávať a prijímať potešenie (radosť)
- môžu žiť aktívnym sexuálnym životom, môžu otehotnieť a mať deti

Na rozdiel od lekárskeho odbo-rov, kde sa sexuálne explicitný materiál používa na pomoc pacientom/pacientkám pri udržiavaní alebo obnovovaní ich sexuálneho zdravia, kliniky v rámci reprodukčnej medicíny sa spoliehajú na sexuálne explicitné materiály a ich využitie pre laboratórne účely. Reprodukčná liečba často zahŕňa analýzu spermií a väčšina reprodukčných kliník začlenila sexuálne explicitný materiál na pomoc mužom pri vytváraní vzoriek s ejakulátom.

Klinické použitie

Podľa Watsona a kol. (18) je v sexuálnej výchove hlavnou témou používanie

sexuálne explicitného materiálu v klinickej praxi. Napríklad podľa Kaplanovej (22) by terapeut nikdy nemal predpokladať, že pacient/pacientka má vedomosti o ľudskej sexualite. Je to tak preto, aby sa napríklad nevynechali niektoré časti pri edukácii.

Klinici/kliničky, terapeuti/terapeutky môžu pacientom/pacientkám/či párom odporučiť preskúmať ich sexualitu kreatívnym spôsobom (písanie, maľovanie, fotografovanie a iné), ktoré môže byť kombinované s používaním internetu, resp. pornografiou (18).

Pre sexuálny tréning je vhodným kandidátom jednotlivec alebo pár napríklad trpiaci inhibovaným libidom, poruchami orgazmu, stereotypom či nesúladosťou v sexuálnej partnerskej technike, bolesti pri súloží a iné (23).

Ako príklad sexuálneho tréningu pre pár uvádzame sexuálnu praktiku – análny sex. Uvedenú praktiku sme si vybrali, pretože sa často vyskytuje v pornografii a v porovnaní s inými rozličnými sexuálnymi technikami je pri nej edukácia vyslovene potrebná. Pri iných sexuálnych praktikách sa nemusí objavovať riziko nákazy sexuálne prenosnými ochoreniami či rôzne mikrotraumy do takej miery ako pri análnom sexe. Preto je pri ňom dôležitá edukácia, klystír, lubrikant, jemná a šetrná dilatácia anu a hygiena. Edukácia je potrebná z dôvodu získania čo najväčšieho množstva predovšetkým relevantných informácií, ktoré pri správnom prevádzaní vedú k bezproblémovému análnemu styku sprevádzanému rozkošou či sex so vzrušením až pocitovým vyvrcholením. Klyzma znižuje olfaktorický alebo vizuálny diskomfort spôsobený neželaným zmyslovým kontaktom s obsahom hrubého čreva. Lubrikácia je potrebná, nakoľko anus nie je prirodzene fyziologicky lubrikovaný. V prípade suchého (alebo až následného) prenikania akéhokoľvek predmetu (dildo, vibrátor, penis) do análneho otvoru môžu vzniknúť mikrotraumy a v najhoršom prípade až natrhnutie konečníka. Rovnako použitie kondómu má okrem lubrikačného efektu aj protektívny význam v zmysle zabránenia prenosu nielen sexuálne prenosných ochorení a infekcií. Dilatácia má význam, aby nedošlo k ireverzibilnému poškodeniu análneho otvoru. Robí sa postupným

systematickým zavádzaním predmetov (napr. dilatátorov) od menšieho priemeru až po požadovaný priemer, čo môže predstavovať (zastupovať) priemer penisu. Hygiena hrá nezastupiteľnú úlohu, pretože v pornografii je znázornený najprv análny sex, hneď na to nadväzuje orálny či vaginálny. Pri nedodržovaní hygieny môže dôjsť k prenosu rôznych baktérií z jedného miesta ľudského tela do druhého, kde už môžu byť nežiaduce.

Na internetových pornografických stránkach je možné nájsť prekvapivo aj relevantné edukatívne videá nielen k análnemu styku, ale taktiež aj k iným druhom sexuálnych praktík (predohra, imisia penisu do vagíny a iné).

Je nutné dodať, že každý kto vyhladáva sexuálne explicitné materiály by si mal byť vedomý, že pornografia je fikcia, ktorá nekorešponduje s realitou. Z psychologického pohľadu sú v nej prezentované predstavy a fantázie, sú vyberaní herci a herečky s nadpriemernými rozmermi genitálií (veľkosť penisu), prsia a iné, čo môže mať za istých okolností negatívny dopad na konzumenta/konzumentku pornografie v zmysle vnímania takto arteficiálne nastavených kritérií ako bežnú normu, ktorá má za následok intrapsychickú tenziu, úzkosť, či iné subjektívne somato-psychické insuficiencie. Ďalej ženy aj muži sú za každých okolností v pornografii pripravení a vyladení k sexuálnym aktivitám kdekolvek, kedylovek a s kýmlovek, každá sexuálna aktivita je konsenzuálna. Sexuálne explicitný materiál celkovo bagatelizuje sexuálny kontakt, ktorý tak robí neosobným, zameraným iba na sexuálne aktivity či súlož, čím sa vytráca prirodzený interpersonálny kontakt medzi mužom a ženou (neha, dotyky, láska), tzv. predohra. Preto je potrebné vedieť, čo hľadáme a pri vyššie popísaných vedomostiach bude jedinec či pár schopný aj samostatne nájsť relevantne edukatívny sexuálne explicitný materiál, alebo sa môže poradiť u odborníka (lekára, psychológa) zaoberajúceho sa problematikou sexuality.

Záver

Sex sa nedeje vždy tak prirodzene, ako si mnohí ľudia myslia, a preto u jednotlivca alebo u páru môžu vzniknúť

obavy a nespokojnosť, ktoré je možné odstrániť psychoterapiou/sexoterapiou. Dôležité však je, aby terapeut poznal svoje možnosti, schopnosti a v prípade potreby poslal pacienta/pacientku k špecialistovi na danú problematiku. Napríklad pri pároch s rozdielnou sexuálnou túžbou by mohol byť prospešný návrh na konzumovanie vhodného (nie len) on-line sexuálne explicitného materiálu s cieľom zvýšiť porozumenie a pochopenie medzi partnermi či ako edukatívny tréning.

Účelom článku nie je tvrdiť či presvedčiť, že každá pornografia je prospešná a použiteľná ako edukatívny materiál. Skôr poukázať na to, že môže byť dobrým a pozitívnym pomocníkom za predpokladu, že konzumenti sú si vedomí faktov o pornografii popisovaných v článku. Ďalej namietame proti tým, ktorí dospeli k záveru, že pornografia je zjavne nebezpečná, bez účelu a deštruktívna pre jednotlivca, páry či spoločnosť.

V úplnom závere uvádzame, že sme si vedomí toho, že uvedený príspevok môže byť svojím obsahom v súčasnej dobe ešte stále kontroverzným, avšak považujeme za dôležité oboznámiť odbornú a laickú verejnosť aj s takouto netradičnou témou, ktorá je v susedných krajinách už bežnou praktikou či postupom. Sexuálne explicitné materiály nemusíme brať iba ako samostatný nástroj či praktiku, ale aj ako časť z celkového terapeutického procesu, ak sú pre tento proces prospešné.

Literatúra

1. Chovanec M, Weiss P. Ženy a pornografia. Karlova Univerzita, Dizertačná práca. 2017.
2. Rave E. Pornography: The leveller of women. In: L., B., Rosewater & L., E., WALKER (Eds.), Handbook of feminist therapy: Women's issues in psychotherapy. Springer. 1985; 226-235.
3. Ayres MM, Haddock SA. Therapists' Approaches in Working with Heterosexual Couples struggling with Male Partners' Online Sexual Behavior. Sexual Addiction & Compulsivity. 2009; 16:55-78.
4. Leiblum SR. Sex and the net: Clinical implications. Journal of Sex Education and Therapy. 1997;22(1): 21-27.
5. Cooper A, Scherer CR, Boies SC, Gordon BL. Sexuality on the Internet: From sexual exploration to pathological expression. Professional Psychology: Research and Practice. 1999;30(2):154-164.
6. Chovanec M. Ženy a pornografia. Bratislava, 2019. Centrum polygrafických služieb.
7. Stack S, Wasserman I, Kern R. Adult social bonds and use of Internet pornography. Social Science Quarterly. 2004; 85: 75-88.

8. O'Reilly S, Knox D, Zusman M F. College student attitudes toward pornography use. *College Student Journal*. 2007; 41(2):402-406.
9. Beaver W, Paul S. Internet pornography: Variables related to use among traditional-aged college student. *Sociological Viewpoints*. 2011; 27: 25-38.
10. Goodson P, McCormick D, Evans A. Sex on the internet: College student's emotional arousal when viewing sexual explicit materials on-line. *Journal of Sex Education and Therapy*. 2000; 25(4):252-360.
11. Hald GM, Malamuth NM. Self-perceived effects of pornography consumption. *Archives of Sexual Behavior*. 2008;37:614-625.
12. Morrison TG, Bearden A, Morrison MA, Ellis SR. Correlates of exposure to sexually explicit material among Canadian post-secondary students. *The Canadian Journal of Human Sexuality*. 2004;13 (3-4):143-456.
13. Diamond M. Pornography, public acceptance and sex related crime: A review. *International Journal of Law and Psychiatry*. 2009; 13 (3-4): 304-314.
14. Brevster M, Wylie KR. The use of sexually explicit material in clinical, educational and research settings in the United Kingdom and its relation to the development of psychosexual therapy and sex education. *Sex Education*. 2008; 8(4):381-398.
15. Robb A. Adventures in adult sex education. *The Oprah Magazine*. 2009;7:140-166.
16. Stayton WR. A curriculum for training professionals in human sexuality using the Sexual Attitude Restructuring (SAR) model. *Journal of Sex Education and Therapy*. 1998; 23(1):26-32.
17. Rooser BR, Dwyer M, Coleman E, et al. Using sexually explicit material and adult sex education: An eighteen-year comparative analysis. *Journal of Sex Education and Therapy*. 1995;21:117-128.
18. Watson MA, Smith R. Positive Porn: Educational, Medical and Clinical Uses. *American Journal of Sexual Education*. 2012; 7: 122-145.
19. Dawson K. Porn as Sex Education – Findings From a Public Screening of Queer Porn. *The Journal of Sexual Medicine*. 2017; 14(5):291.
20. Kratochvíl S. *Sexuální dysfunkce*. 2008, Praha, Grada Publishing.
21. Bandura A. *Principles of behaviour modification*. New York: Holt, Rinehart, Winston, 1969.
22. Kaplan H, S. *Disorders of sexual desire*. New York: Simon and Schuster, 1997.
23. Vrzáčková P. Pornografie v párové terapii. Kongres České společnosti pro sexuální medicínu 2018, prezentácia.

Vyhlasenie autora: Príspevok nebol honorovaný žiadnou farmaceutickou spoločnosťou alebo iným grantovým mechanizmom. Autor rovnako nepoberal žiadne honoráre, peňažné alebo nepeňažné plnenia od farmaceutických spoločností.

PhDr. Michal Chovanec, Ph.D.

Katedra kriminalistiky a forenzných vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
michal.chovanec@gmail.com